

СЕКЦІЯ 1
УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ
І ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Н. Б. Антоненць
РАДЯНСЬКА ШКОЛА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.
ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРІВ
«ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО АЛЬМАНАХУ»

Одним із важливих індикаторів, що унаочнює тенденції розвитку науки, є періодичні фахові видання. Для істориків педагогіки в Україні чи не найпоказовішим у цьому відношенні є «Історико-педагогічний альманах», який, до речі, можна привітати з ювілеєм, адже саме 17 листопада 2004 р. вчена рада Уманського державного педагогічного університету рекомендувала до друку перший випуск журналу.

За 10 років вийшло 19 зшитків часопису. Варто відмітити, що увага і його редакційної колегії, і його авторів була зосереджена як на висвітленні малодосліджених (чи взагалі недосліджених) фактів, явищ, персоналій, так і на сучасній оцінці вже досить відомого. Навіть побіжний огляд змісту номерів дозволяє зробити висновок, що хронологічно сучасних істориків педагогіки найчастіше цікавлять ХІХ ст. (причому переважно його друга половина) та перші 40 років ХХ ст. Більш ранній період досліджується дуже рідко в першу чергу, мабуть, через проблеми з першоджерелами. Що ж стосується радянського періоду другої половини ХХ ст., то його оминають, скоріш усього, вважаючи або не дуже цікавим, або вже достатньою мірою дослідженим. Разом з тим саме цей період, на наш погляд, потребує тієї нової оцінки, яка відповідала б сучасному розумінню історико-педагогічного процесу і яка зробила б досвід, набутий радянськими педагогами, більш актуальним для використання в сьгоднішніх навчальних закладах.

Аналізуючи публікації, котрі доносять читачеві альманаху інформацію про радянську школу 1943 – 1991 рр., ми дійшли висновку, що їх можна згрупувати, зокрема, таким чином: 1) *статті, які допомагають читачеві усвідомити методологічні засади розуміння специфіки радянської педагогіки зазначеного періоду* (М. Богуславський, Л. Ваховський, О. Сухомлинська); 2) *статті, автори яких зосередили свою увагу на принципових змінах в освітній політиці – реформуванні шкільної освіти* (Л. Березівська) та на розвитку змісту загальної середньої освіти (Т. Литнєва, Л. Пироженко); 3) *статті, в яких висвітлюються окремі аспекти навчально-виховного процесу, а саме – динаміка гендерних підходів до організації шкільного життя* (О. Петренко); запровадження програмованого навчання (О. Крутько); іншомовна підготовка учнів (Л. Кравчук); трудова підготовка дівчат (Н. Слюсаренко); краєзнавча робота (Т. Бондаренко); удосконалення навчання хімії (А. Грабовий); 4) *статті, що присвячені персоналіям*. До їх числа входять публікації, в яких аналізується досвід роботи авторських навчальних закладів видатних українських педагогів В. Сухомлинського та О. Захаренка (Л. Березівська, М. Богуславський, М. Галів, Л. Заліток, Н. Калініченко, О. Калюжна, В. Ликов,

Л. Пархета, О. Сараєва, О. Сухомлинська, Т. Турбар), а також матеріали про систему інтенсивного навчання педагога-новатора В. Шаталова (Л. Бондар) і внесок М. Миронова у популяризацію дитячого руху в Україні (Н. Коляда); 5) *бібліографічні покажчики* з питань управління загальноосвітньою школою (О. Адаменко) та розвитку школи на Черкащині (Н. Коляда).

Підбиваючи підсумок, закликаємо науковців активніше публікувати свої дослідження, присвячені зазначеному періоду, і цим сприяти редакційній колегії у створенні більш цілісного сучасного уявлення про радянську школу.

О. Д. Балдинюк

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ХАТ-ЧИТАЛЕНЬ В УКРАЇНІ (20-ТІ – 30-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

Одним із пріоритетних завдань, що поставало перед державою в 20-х – 30-х роках ХХ століття, було подолання неписьменності. Для реалізації такої боротьби по всій країні було відкрито ряд лікпунктів, шкіл для неписьменних та малописьменних, а також товариство «Геть неписьменність!».

Важливе місце в новій мережі культурно-освітніх закладів посідали хати-читальні. В липні 1920 р. Народним комісаріатом освіти УСРР було затверджено «Положення про хату-читальню» як опорний пункт просвітньої роботи у селах. Вказувалося, що головним напрямом в діяльності хат-читалень є «поширення комуністичної освіти серед сільського населення».

На XI з'їзді РКП(б) (1922 рік) в резолюції з питань про друк і пропаганду наголошувалося, що хати-читальні потрібно «...зробити центром правильної та регулярної інформації широких мас селянства про політичне життя країни (правильна доставка газет, усне їх читання, бесіда)».

Наприкінці травня 1922 року по всіх обкомах, губкомах та політпросвітах було надіслано циркуляр ЦК РКП(б) «Восстановление изб-читален», в якому зазначалося: «завдання хати-читальні – бути збірним пунктом для озброєння селян такою могутньою зброєю набуття знань, як робота й книга».

На важливості хат-читалень у політпросвітній роботі з населенням наголошувала Н. К. Крупська. Педагог зазначала, що вони могли створюватися при різних закладах: при школах, залізничних станціях, при сільрадах, а також просто в хаті простого селянина з метою спільного читання та обговорення газет та брошур громадянами.

Також хага-читальня разом зі школою, бібліотекою та партійним осередком повинна була виступати «одним з чотирьох головних опорних пунктів, через які партія впливає на мозок, побут та настрої широких селянських мас».

При хагах-читальнях проводилися літературно-музичні вечори, випускалися газети. Також з метою пропаганди проводилися агітвечори, екскурсії, виставки та театральні вистави.

Отже, як бачимо, в Україні в 20 – 30-х роках ХХ століття активно розпочалася розбудова мережі культурно-освітніх закладів, в тому числі – хат-читалень. Зокрема